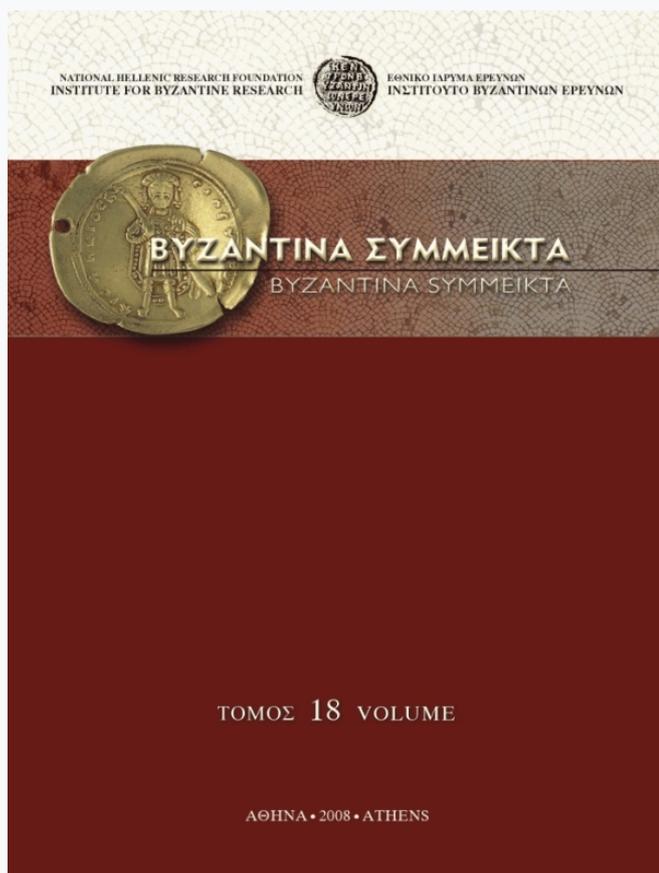

Byzantina Symmeikta

Vol 18 (2008)

BYZANTINA SYMMEIKTA 18

Βιβλιοκρισία του: Christos Stavrakos, Alexandra-Kyriaki Wassiliou, Mesrob K. Krikorian, "Hypermachos. Studien zu Byzantinistik, Armenologie und Georgistik".

Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/byzsym.529](https://doi.org/10.12681/byzsym.529)

Copyright © 2014, Στυλιανός ΛΑΜΠΑΚΗΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Σ. (2008). Βιβλιοκρισία του: Christos Stavrakos, Alexandra-Kyriaki Wassiliou, Mesrob K. Krikorian, "Hypermachos. Studien zu Byzantinistik, Armenologie und Georgistik". *Byzantina Symmeikta*, 18, 221–225.
<https://doi.org/10.12681/byzsym.529>

Hypermachos. Studien zu Byzantinistik, Armenologie und Georgistik.
Festschrift für Werner Seibt zum 65. Geburtstag. Herausgegeben von
CHRISTOS STAVRAKOS, ALEXANDRA - KYRIAKI WASSILIOU, MESROB K. KRİKORIAN,
Oesterreichisch - Armenische Studiengesellschaft - Harrassowitz Verlag,
Wiesbaden 2008, σσ. xxviii+ 322.

Ἐν καὶ ὁ Werner Seibt στὰ χρόνια τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν εἶχε ἀσχοληθεῖ ἀρχικὰ μὲ τὰ λατινικὰ καὶ τὴν ρωμαϊκὴ ἱστορία (ἡ διατριβὴ του ὡς γνωστὸν περιστρέφεται γύρω ἀπὸ πολιτειακὰ θέματα τῆς ἱστορίας τῆς Ρώμης: *Die Majestätsprozesse vor dem Senatsgericht unter Tiberius*, Wien 1969), γρήγορα στράφηκε στὴν ἔρευνα τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, ἐπικεντρώνοντας τὴν προσοχὴ του στὴν μελέτη τῶν σφραγίδων, ἐνῶ παράλληλα τὸν ἀπασχόλησε καὶ ἡ ἱστορία τῶν περιοχῶν τοῦ Καυκάσου, ἰδιαίτερος μάλιστα τῆς μεσαιωνικῆς Ἀρμενίας καὶ Γεωργίας σὲ σχέση μὲ τὸ Βυζάντιο. Τὰ ἐνδιαφέροντά του αὐτὰ ἀντικατοπτρίζονται στὶς πολυάριθμες μονογραφίες καὶ τὰ δημοσιεύματά του, ποὺ ἀπαριθμοῦνται στὶς σσ. xxi-xxviii τοῦ τόμου *Hypermachos*, ποὺ τοῦ ἀφιέρωσαν εἰκοσιπέντε συνάδελφοι καὶ μαθητές του· οἱ ἐγγραφέντες στὴν *Tabula Gratulatoria* (σσ. xi- xvi) πλησιάζουν τοὺς διακόσιους. Οἱ συμβολὲς δημοσιεύονται μὲ βάση τὴν ἀλφαβητικὴ σειρὰ τοῦ ἐπιθέτου τῶν συγγραφέων, ἐδῶ ὅμως κρίνεται προτιμότερο νὰ παρουσιαθοῦν κατὰ θεματικὲς ἐνότητες.

Ὅκτῳ μελέτες ἀφοροῦν θέματα *σφραγιδολογίας*: Ὁ J.-Cl. Cheynet (*Les sceaux de la famille Sklèros de la collection Zacos à la Bibliothèque Nationale de France*, σσ. 1-14), προβαίνει σὲ συμπληρωματικὲς παρατηρήσεις σχετικὰ μὲ τὶς σφραγίδες τῶν Σκληρῶν ποὺ φυλάσσονται στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Γαλλίας, τὶς ὁποῖες δὲν εἶχε μπορέσει νὰ ἀξιοποιήσει δεόντως ὁ τιμώμενος στὴν βασικὴ του μονογραφία γιὰ τὴν οἰκογένεια

τῶν Σκληρῶν (Wien 1976). Ὁ S. Cosentino (A new evidence of the Oikos τῶν Marinês. The seal of Theophylaktos Kouratôr, σσ. 23-28), με ἀφορμὴ τυχαῖο εὔρημα 78 (ἐλληνικῶν, ἀραβικῶν καὶ λατινικῶν) σφραγίδων στὴν περιοχὴ Θάρρας/Tharros στὴν Σαρδηνία, ἐπικεντρώνει τὴν προσοχὴ του στὴν σφραγίδα ἐνὸς ἀξιωματοῦχου, τοῦ κουράτορος Θεοφυλάκτου, τοῦ οἴκου τῶν Μαρίνης (ποὺ προστίθεται ὡς τέταρτος στὴν σειρὰ τῶν τριῶν ὡς τώρα γνωστῶν περιπτώσεων) καὶ συζητᾷ τὰ προβλήματα ποὺ ἀνακύπτουν. Ὁ I. Jordanon (Byzantine seals from the Kale fortress near present-day Dimitrovgrad, σσ. 88-103) δημοσιεύει 33 σφραγίδες ποὺ βρέθηκαν στὴν τοποθεσία «Kale», κοντὰ στὸ σημερινὸ Dimitrovgrad τῆς Βουλγαρίας, καὶ οἱ ὁποῖες παρέχουν ἐνδιαφέρον προσωπικογραφικὸ ὑλικό, δὲν συντελοῦν ὅμως στὴν ἀσφαλέστερη καὶ ἀναμφισβήτητη ταύτιση τῆς συγκεκριμένης τοποθεσίας με κάποιον οἰκισμὸ τῆς μεσοβυζαντινῆς περιόδου. Ἡ Ὁ. Καραγιώργου, «Ἀπὸ Λάμπης λαμπτήρα φωσφόρον ἐπιδημῆσαι τοῖς βασιλείοις προεσήμανον» (Attaleiates XII 9-10, p. 175). On the way to the throne: the career of Nikephoros III Botaneiates before 1078, σσ. 105-132, σκιαγραφεῖ τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Βοτανειάτη πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνοδὸν του στὸν θρόνον, με ἀξιοποίησιν τοῦ σχετικοῦ σφραγιστικοῦ ὑλικοῦ, σὲ συνδυασμὸ με τὶς ἱστοριογραφικὰς πηγὰς. Ἡ Ἰωάννα Κολτσιδά-Μακροῦ (Ἡ συλλογὴ μολυβδοβούλλων Δημητρίου Δούκα, σσ. 139-152) παρουσιάζει 27 σφραγίδες, τμήμα ἐκτενεστέρου συνόλου ἰδιωτικῆς συλλογῆς, ποὺ παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα. 18 σφραγίδες ἀπὸ τὴν συλλογὴ τοῦ Dumbarton Oaks παρουσιάζει ὁ Ἰ. Λεοντιάδης (Unpublished Byzantine seals with family names, σσ. 199-209). Οἱ L. Maksimovic καὶ B. Krsmanovic (Das Siegel des Ioannes Protospatharios und Strategos, σσ. 243-247) ἀσχολοῦνται με σφραγιστικὸ εὔρημα τοῦ 2005 στὴν περιοχὴ Vojska τῆς Σερβίας, κοντὰ στὴν Jagodina (στὸ Μουσεῖο τῆς ὁποίας φυλάσσεται), καὶ ὁ J. Nesbitt (The seals of the Spondyles family, σσ. 249-256) παρουσιάζει 13 σφραγίδες μελῶν τῆς οἰκογενείας Σπονδύλη, κυρίως ἀπὸ τὴν συλλογὴ τοῦ Dumbarton Oaks.

Γύρω ἀπὸ θέματα ἱστορίας περιστρέφονται 6 μελέτες: ὁ F. Hild (Die *Via Sebaste* in Kleinasien, σσ. 59-71) διαφωτίζει τὰ σχετικὰ με ἕναν ἀπὸ τοὺς πολυάριθμους μικρασιατικοὺς δρόμους, τὴν *Via Augusta* (ὁδὸς *σεβαστή*), ρωμαϊκῆς φυσικὰ κατασκευῆς, ποὺ εἶχε ὡς ἀφετηρίαν τὴν Πέργη τῆς Παμφυλίας καὶ πιθανῶς ἐκτεινόταν ὡς τὸ Ἰκόνιο. Ὁ M. Κορδῶσης, The Byzantine (Fu-Lin) delegation of 643 in China. The king

Po-to-li, σσ. 153-158, συζητᾷ τὸ αἰνιγματικὸ Po-to-li, ποῦ ἀναφέρεται σὲ βυζαντινὸ αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος τὸ 643 ἀπέστειλε πρεσβεία στὴν Κίνα, καὶ πιθανολογεῖ ὅτι ὁ τύπος προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ batalik<patrik. Ἡ Ἐ. Κουντούρα-Γαλάκη (Legend and reality. The case of *oikoumenikos didaskalos* in the early Palaiologan period, σσ. 173-186), στὰ σχετικὰ μὲ τὸν οἰκουμενικὸ διδάσκαλο, ὅπως ἀποδίδονται στὸν λόγο τοῦ λογίου Ἰωάννη Σταυρακίου γιὰ τὴν ὁσία Θεοδοσία, ἐπιχειρεῖ νὰ διακρίνει λαυθάνουσα κριτικὴ τῆς σκληρῆς πολιτικῆς τοῦ Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγου ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων του. Ὁ R.-J. Lillie (Der Kaiser in der Statistik. Subversive Gedanken zur angeblichen Allmacht der byzantinischen Kaiser, σσ. 211-233), διατυπώνει ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα σχετικὰ μὲ τὸν ρόλο τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα, καὶ τὴν «θεωρητικὴ» παντοδυναμία του, ποῦ δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὶς στατιστικῆς, οἱ ὁποῖες ὑποδεικνύουν ὅτι ἡ θέση του ἦταν ἀπὸ τὶς πλέον ἀβέβαιες, γεγονὸς ποῦ ἰσχύει κατ' ἐξοχὴν γιὰ ὅσους αὐτοκράτορες δὲν ἔλαβαν ἐπαρκῆ μέτρα προκειμένου νὰ ἰσχυροποιήσουν τὴν θέση τους. Ἡ Θεοδώρα Παπαδοπούλου (Οἱ ὄροι «Μυσία» καὶ «Μυσὸς» στὶς βυζαντινὲς πηγὲς τῆς μέσης καὶ ὕστερης περιόδου, σσ. 257-281), ἐξετάζει συνθετικὰ τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς τύπους Μυσία καὶ Μυσὸς, ὅπως χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς τῆς μεσοβυζαντινῆς καὶ τῆς ὕστεροβυζαντινῆς περιόδου. Ἐδῶ μπορεῖ νὰ συμπεριληφθεῖ καὶ ἡ μελέτη τοῦ W. Hahn (*Felix est totus Justino principe mundus*—Literarisch-numismatische Querverbindungen aus Corippus, σσ. 51-57), στὴν ὁποία σχολιάζονται διάφορα χωρία τοῦ Κορίππου (*in laudem Justini Augusti minoris*) σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ νομισματικὰ εὑρήματα τῆς βασιλείας τοῦ συγκεκριμένου αὐτοκράτορα.

Ἐπτὰ μελέτες ἀφοροῦν θέματα τῆς περιοχῆς τοῦ Καυκάσου: ὁ W. Djobadje (The “enigmatic” image in the church of Otçta Eklesia, σσ. 29-35), ὑποστηρίζει ὅτι ἡ γυναικεῖα μορφὴ στὴν Otçta Eklesia, στὸ σημερινὸ Dörtkilise τῆς βορειοανατολικῆς Τουρκίας, συμβολίζει τὴν οὐράνια Ἰερουσαλὴμ. Ἡ A. Drost-Abgarjan (Ein Zeugnis interkultureller Kommunikation aus dem 12. Jahrhundert an der Schwarzmeerküste: zur Hypothetischen griechischen Vorlage des *Skazanie* von Boris und Gleb unter Berücksichtigung der armenischen Rezeption, σσ. 37-49), ἀνανεώνει τὸν προβληματισμὸ γύρω ἀπὸ πιθανὸ ἑλληνικὸ πρότυπο τῆς διήγησης σχετικὰ μὲ τοὺς πρώτους ἀγίους τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας, Boris καὶ Gleb, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀρμενικὴ σχετικὴ παράδοση, ποῦ δὲν εἶχε ληφθεῖ

ὕπ' ὄψιν ὡς τώρα, καὶ ἡ ὁποία φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἐκδοχὴ ὑπαρξῆς ἑλληνικοῦ προτύπου. Ὁ W. Imnaischwili (*Wie die Altgeorgischen Handschriften nach Graz gelangten*, σσ. 73-88), ἐξετάζει τὶς συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔφθασαν στὸ Graz τὰ εὐάριθμα γεωργιανὰ χειρόγραφα (4 καὶ μερικὰ σπαράγματα) ποὺ φυλάσσονται στὴν πανεπιστημιακὴ βιβλιοθήκη τῆς πόλης. Ἡ μελέτη τοῦ M. Krikorian (*Das armenische Königreich der Bagratiden*, σσ. 187-198), ἐξετάζει συνθετικὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν περίοδο τῆς ἄρμενικῆς δυναστείας τῶν Βαγρατιδῶν (885/86-1045). Ὁ J.-P. Mahé (*Hrip'simē «jetée de la mort vers la vie»*, σσ. 235-241), συνδέει τὸ ὄνομα τῆς πρωτομάρτυρος τῆς Ἀρμενίας, Hrip'simē/ Ριψίμης, μὲ ἓνα ὑποτιθέμενο τύπο *ῥίψιμος, καὶ θεωρεῖ ὅτι συμβολίζει τὴν «ρίψη» ἀπὸ τὸν θάνατο στὴν αἰώνια ζωὴ. Ἡ A. Plontke-Lüning (*Lomi-ein historisches Feldzeichen aus Svanetien*, σσ. 283-294), ἐξετάζει τὰ σχετικὰ μὲ τὸ πολεμικὸ λάβαρο τῆς περιοχῆς τῆς Svanetien, στὴν βορειοδυτικὴ Γεωργία, τὸ Lomi, ποὺ δὲν ἦταν μόνον σύμβολο ἰσχύος, ἀλλὰ καὶ ἀποτρεπτικὸ μέσο. Τέλος, ὁ J. Preiser-Kapeller (*Hrovartak. Bemerkungen zu den kaiserlichen 'Bestallungsschreiben' für Adelige in der Kaukasusregion im 7.-9. Jahrhundert in armenischer Überlieferung*, σσ. 295-314), ἐξετάζει τὸ θέμα τῆς ἀπονομῆς ἀξιοματίων ἐκ μέρους τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων στοὺς τοπικοὺς ἡγεμόνες τῆς περιοχῆς τοῦ Καυκάσου.

Ὁ τόμος συμπληρώνεται μὲ τὶς ἀκόλουθες μελέτες: ὁ K. Κωνσταντινίδης (*A marginal note on Britain and the Britons in an athonite manuscript of Michael Glykas*, σσ. 15-22), ἐκδίδει σύντομο σημεῖωμα σχετικὰ μὲ τὴν Βρετανία καὶ τοὺς Βρετανοὺς γραμμένο στὸ περιθώριο ἑνὸς χειρογράφου (Ἰβήρων 175, φ. 24v) τοῦ Μιχαὴλ Γλυκά, ποὺ βασιζέται σὲ σχετικὸ ἀπόσπασμα τοῦ Δίωνος Κασσίου (*Ρωμαϊκὴ Ἱστορία* 77, 12-13). Ὁ A. Karpozilos (*Some excerpts from Paulos Aiginetes in the de diagnosi of Ioannes Aktouarios*, σσ. 133-138) σχολιάζει μὲ ποιὸν τρόπο ὁ Ἰωάννης Ἀκτουάριος χρησιμοποιεῖ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Παύλου Αἰγινήτη. Ἡ S. Kotzabassi (*Miscellanea Demetrianā*, σσ. 159-171) ἐκδίδει δύο στιχορρήματα γιὰ τὸν ἅγιο Δημήτριο, μὲ σύντομο φιλολογικὸ σχολιασμό, καὶ ὁ E. Trapp (*Lexikalische Bemerkungen zu einigen Meteorahandschriften*, σσ. 315-322) συγκεντρώνει καὶ ἐρμηνεύει σημαντικὸ ἀριθμὸ γλωσσικῶν στοιχείων, ποὺ προσέρχονται κυρίως ἀπὸ παρασελίδες σημειώσεις σὲ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων.

Ἐστω καὶ ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὰ περιληπτικὴ καὶ συνοπτικὴ μνεΐα τῶν μελετῶν, εἶναι σαφὲς ὅτι ἐκτείνονται σὲ ὄλο τὸ φάσμα τῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ τιμωμένου καὶ συμβάλλουν στὴν διαλεύκανση ἀνοικτῶν ζητημάτων ἢ ἀνανεώνουν τὴν προβληματικὴ μας γύρω ἀπὸ διάφορα αἰτούμενα τῆς ἔρευνας.

Τὸ ἐξώφυλλο τοῦ καλαίσθητου τόμου κοσμεῖται μὲ ἀνώνυμη σφραγίδα τοῦ 13ου αἰ., ἀπὸ τὴν συλλογὴ Seibt, μὲ τὴν ἐπιγραφὴ Ἄπλοῦσα χεῖρας εἰς ἐπίσκεψιν κόσμου σκέπην κάμοῦ, Πάναγνε, πρακτέοις δίδου.

Σ. Λαμπάκης/IBE-EIE